

9. Рекомендація №Rec (2005) 9 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям. URL: [http://scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B](http://scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B). (Дата звернення 23.10.2018 р.)

10. Тюрін Г. Є. Організаційно-правові основи участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків. 250 с.

11. Горохов С. В. Соглашение о сотрудничестве: проблемы и пути их решения. *Российское правосудие*. 2011. № 7. С. 78–86.

12. Иванов А. А. Правовое регулирование института сделок о признании вины в США. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*. 2012. № 2 (1). С. 282–286.

УДК 343.1

ШАЙТУРО О.П.

КРИМІНОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПО ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ НА ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНОМУ РІВНІ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

Статтю присвячено кримінологічній діяльності органів місцевого самоврядування по протидії злочинності на загальносоціальному рівні в соціально-економічній сфері. В межах наукового дослідження аналізується зміст об'єкту протидії злочинності на загальносоціальному рівні. Наголошується увага на значенні соціально-економічних заходів загальносоціального рівня у сфері протидії злочинності органами місцевого самоврядування.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, протидія злочинності, загальносоціальний рівень, соціально-економічна сфера.

Статья посвящена криминологической деятельности органов местного самоуправления по противодействию преступности на общесоциальном уровне в социально-экономической сфере. В рамках научного исследования анализируется содержание объекта противодействия преступности на общесоциальном уровне. Делается ударение на значении социально-экономических мероприятий общесоциального уровня в сфере противодействия преступности органами местного самоуправления.

Ключевые слова: органы местного самоуправления, противодействие преступности, общесоциальный уровень, социально-экономическая сфера.

The article is devoted to the criminological activity of local self-government bodies who are combating crime at the general social level in the socio-economic sphere. Within the scope of scientific research the content of the object of counteraction to crime at the general social level is analyzed. The attention is paid to the significance of social and economic measures of the general social level in the area of combating crime by local self-government bodies.

Key words: bodies of local self-government, counteraction to crime, general social level, socio-economic sphere.

Постановка проблеми. Кримінологічна наука обґрунтувала і довела той факт, що для протидії злочинності недостатньо лише одних заходів кримінально-правового впливу і правоохоронної діяльності. При всій важливості вдосконалення та реформування останніх очевидно,

© ШАЙТУРО О.П. – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна)

що вони мають обмежений характер, оскільки не впливають на корінні явища й процеси, що породжують злочинність. В сучасній кримінологічній теорії остаточно сформувалась позиція, що для більш-менш ефективної протидії злочинності потрібні, окрім кримінально-правових, інші заходи протидії. При цьому, основна сутність цих заходів полягає в тому, що вони повинні бути спрямовані на вдосконалення та реформування у сфері суспільних відносин з метою поступового витіснення різноманітних за природою походження і полем дії явищ і процесів, що відбуваються в суспільстві і які породжують або сприяють нарощуванню криміногенного потенціалу в суспільстві та його проявам у вигляді злочинів. В теорії протидії злочинності такі заходи отримали статус заходів загальносоціального рівня протидії злочинності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемою дослідження теорії протидії злочинності займалось доволі велике коло науковців як вітчизняних так і зарубіжних. Серед них найбільш вагомий внесок в дослідження цієї проблеми зробили О. М. Бандурка та О. М. Литвинов [1; 2], В. В. Голіна [3], О. М. Джужа [4], О. Г. Кальман [5], А. П. Закалюк [6] тощо. Але в той же час, кожний з них наголошував або на загально-теоретичних положеннях теорії протидії злочинності, або на проблемах протидії злочинності в тій чи іншій сфері. Що ж до протидії злочинності на загальносоціальному рівні органами місцевого самоврядування, то ця проблематика в певній мірі залишалась поза їх увагою.

Мета статті. Метою нашої статті є аналіз кримінологічної діяльності органів місцевого самоврядування по протидії злочинності на загальносоціальному рівні в соціально-економічній сфері.

Виклад основного матеріалу. Загальносоціальний рівень кримінологічної діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності спрямовує свій вплив на специфічний об'єкт протидії злочинності. Специфічність його полягає в тому, що дуже часто мова йде про такі явища які на перший погляд не мають ні якого відношення до злочинності як соціального явища і взагалі не несуть в собі криміногенну складову. В кримінологічній літературі під об'єктом протидії злочинності на загальносоціальному рівні дуже часто розуміють основний зміст цього рівня.

Так свого часу, В. В. Голіна коротко і лаконічно визначив основний зміст загальносоціального рівня протидії злочинності, як соціальну політику держави, що спрямована на подолання криміногенно-небезпечних протиріч у суспільних відносинах з метою їх позитивного вирішення і поступового витіснення [3, с. 16].

Наголошуючи на важливості заходів загальносоціального рівня О. М. Джужа зазначає що дані заходи повинні бути спрямовані перш за все на розвиток економіки, підвищення матеріального добробуту населення, розвиток демократії й суспільної активності людей, зростання рівня культури народу [4, с. 137].

В свою чергу, О. М. Бандурка та Л. М. Давиденко, розкриваючи зміст загальносоціальних заходів протидії та їх місце в системі протидії злочинності, сформували свою наукову позицію з приводу даної проблеми наступним чином: загальносоціальні заходи спрямовані на стабілізацію економіки, удосконалення соціальної сфери тощо, і по суті не є предметом кримінологічної й кримінально-правової науки, однак не враховувати ці заходи при організації протидії злочинності не можна, тому що вони створюють умови, необхідні передумови для усунення й ослаблення криміногенних факторів, що детермінують злочинність, звужують «поле застосування» спеціально-кримінологічних заходів, підвищуючи їх ефективність [7, с. 13–14].

Погодитись з цією позицією ми ні як не можемо, але враховувати її в нашому дослідженні необхідно. Найбільш вдало, з приводу значення існування заходів загально соціальної протидії висловився А. П. Закалюк: «Ключ до розв'язання цієї суперечливої, а частково і помилкової позиції, вбачається у розуміння того, що заходи загальносоціального запобігання мають своїм об'єктом явища, факти, прояви тощо, які мають зі злочинністю, хоч і не спричинюють чи обумовлюють, але інший детермінуючий, здебільшого кореляційний зв'язок або зв'язок станів» [6, с. 328].

Підводячи підсумок цієї невеликої наукової дискусії відносно об'єкту впливу протидії злочинності на загальносоціальному рівні, можливо наголосити наступне: на даному рівні заходи протидії спрямовані на підтримку загальносоціальних факторів, що реалізують можливість всебічного розвитку суспільства та створення відповідних умов для розвитку людини та громадянина.

Підвищення життєвого рівня членів суспільства та поліпшення умов їхнього життя це ті стратегічні напрямки кримінологічної діяльності які відображаються і в подальшому реалізуються в заходах загальносоціального рівня в соціально-економічній сфері протидії злочинності. Стабілізація процесів в економіці та на споживчому ринку, підвищення платоспроможності широких верств населення сукупно є передумовами запобігання злочинності як взагалі в країні так і в окремих її регіонах.

В більш конкретному розумінні таких напрямків можливо наголосити на тому, що у *соці-альній сфері* велике антикриміногенне значення мають заходи щодо усунення різкого соціального розшарування суспільства; підтримки малозабезпечених громадян; зміцнення сімейних устоїв; забезпечення належних умов для соціалізації особистості, подолання її соціального відчуження; обмеження негативних наслідків безробіття, вимушеної міграції людей і т. п.

Що стосується *сфери економіки* то це, як правило, інноваційний розвиток виробництва на основі сучасних технологій, збалансована інвестиційна політика, вдосконалення інституту власності, зміцнення національної валюти і всієї фінансової системи, зниження інфляції і багато інших аспектів вдосконалення економічних відносин.

Крім того, не треба забувати того, що в сфері економічних відносин загальносоціальні заходи запобігання злочинам, повинні забезпечувати ефективне формування нової економічної парадигми в умовах європейської інтеграції. Сучасна економіка потребує існування інститутів, що узгоджують і гармонізують умови діяльності підприємств, конкурентне середовище, грошові системи та фінансові ринки, податкове й митне законодавство, інвестиційний клімат, правову інфраструктуру, забезпечують функціонування ринків. Для цього доцільно:

- визначити інструменти соціально-ринкової економіки характерною рисою якої є поєднання принципів конкурентних відносин в економіці та соціальних гарантій, де конкурентна боротьба має перебувати під контролем держави, а сам контроль – лише визначати рамкові умови економічного порядку;

- на державному рівні забезпечити внутрішню та зовнішню безпеку учасників ринку, єдині, рівні, відкриті та стабільні правила господарської діяльності, сприяти та підтримувати конкурентоспроможність на внутрішніх і міжнародних ринках, виконувати контрактні правила, забезпечити послідовний відхід держави від втручання безпосередньо в господарську діяльність;

- стабілізувати законодавство в сфері господарської діяльності та виключити практику його зміни декілька разів протягом року [8, с. 40], удосконалити процедуру використання бюджетних коштів, відмінивши чи суттєво скоротивши кількість законів, які заважають розвитку підприємництва, ускладнюють процес ведення бізнесу, а також надають можливості для комерціалізації державних послуг;

- реформувати податкове законодавство в рамках його узгодженості з податковою політикою ЄС;

- створити умови для повернення тіньових капіталів і доходів до офіційного сектора економіки [5, с. 135];

- децентралізувати господарювання та сприяти вирівнюванню соціально-економічного розвитку регіонів, стимулювати міжнародне інвестування у регіони, підвищувати зацікавленість місцевого самоуправління у економічному розвитку регіонів, виробити стратегію подолання соціально-економічних диспропорцій регіонального розвитку, розвивати транскордонне та міжрегіональне економічне співробітництво [9];

- розробити ефективну національну політику в галузі фінансів і капіталоутворення з урахуванням необхідності інтеграції України в світову спільноту як рівноправного учасника глобального ринкового процесу.

Стратегії державних коректив фінансових систем мають бути націлені на створення економічних стимулів до високоефективної діяльності суб'єктів ринку; гармонійне сполучення конкурентоспроможного крупного виробництва і дрібного підприємництва; підтримку та структурну перебудову національного виробництва. Для покращення інвестиційного середовища в країні необхідно поступово нарощувати монетизацію внутрішнього валового продукту; утримувати помірну інфляцію, що стимулює економічне зростання; припинити використання надвисоких відсоткових ставок як інструменту грошово-кредитної політики; посилити захист внутрішніх інвесторів; створити системи гарантій і страхування приватних інвестицій [10, с. 299]. Важливими морально-психологічними заходами удосконалення економічних відносин в Україні мають стати: виховання поваги до законодавчих настанов в сфері економіки, формування ідеалів чесного підприємництва, довіри населення до державної економічної політики та нетерпимості до ухилення від сплати податків [11, с. 67].

Серед існуючих сучасних заходів правового характеру, що реалізуються на загальносоціальному рівні в соціально-економічній сфері протидії злочинності як в Україні взагалі так і в окремих її регіонах, можливо виділити наступні:

- з метою встановлення загального порядку розроблення, затвердження та виконання прогностичних і програмних документів економічного і соціального розвитку, а також прав та

відповідальності учасників державного прогнозування й розроблення програм економічного і соціального розвитку України 23 березня 2000 р був прийнятий Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [12]. Але, в той же час, необхідно зазначити, що цим законом безпосередньо не регламентується розроблення, затвердження та виконання державних цільових програм боротьби зі злочинністю. Він визначає правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України, окремих галузей економіки та окремих адміністративно-територіальних одиниць як складової частини загальної системи державного регулювання економічного і соціального розвитку держави. Даним нормативно-правовим актом встановлюється загальний порядок розроблення, затвердження та виконання зазначених прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, а також права та відповідальність учасників державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку. Іншими словами, даний закон існує в сфері прогнозування економічного та соціального розвитку нашої країни, а також передбачає розроблення програм в цій сфері;

– з метою впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі була розроблена та прийнята Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», що схвалена Указом Президента України від 12.01.2015 року [13]. Задля цього, розвиток України здійснюватиметься за такими векторами: вектор розвитку, вектор безпеки, вектор відповідальності, вектор гордості. При цьому, ця стратегія передбачає в рамках названих векторів руху реалізацію 62 реформ та програм розвитку держави;

– задля зменшення масштабів бідності та усунення її найгостріших проявів (вчинення злочинів) в 2016 році Постановою Кабінету Міністрів України затверджено Стратегію подолання бідності. Дана Стратегія передбачає організацію та реалізацію низки заходів, що спрямовані на підвищення рівня життя населення, зменшення безробіття, збільшення зайнятості громадян тощо. При цьому вся ця діяльність має структурований характер і повинна бути впроваджена в три етапи [14].

Але, в той же час, окремі заходи в соціально-економічній сфері загальносоціальних заходів правового характеру, які мають суттєвий вплив на ефективність кримінологічної діяльності органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності, залишаються тільки як проекти в наслідок чого проблеми, що повинні розв'язуватись цими комплексними програмами або взагалі не вирішуються або рівень ефективності вирішення заслуговує бути більшим. Так, наприклад, до 2015 року в Україні діяла Державна програма «Репродуктивне здоров'я нації», яка мала на меті поліпшення репродуктивного здоров'я населення як важливої складової загального здоров'я, що значно впливає на демографічну ситуацію та забезпечення соціально-економічного розвитку країни [15]. В загальній частині програми наголошується той факт, що результати аналізу змін населення за останні 10–15 років (на момент прийняття програми – 2006 рік) свідчать про те, що Україна перебуває у стані глибокої демографічної кризи, зумовленої депопуляцією, збільшенням питомої ваги осіб похилого віку і зменшенням середньої тривалості життя. Зазначене негативно впливає на розвиток продуктивних сил, рівень добробуту людей та економічну ситуацію в державі. Але, як ми бачимо, термін дії цієї програми спливає у 2015 році. При цьому, завдання які ставились перед країною та українським суспільством не були досягнуті.

В березні 2017 року Міністерство охорони здоров'я України проінформувало суспільство про початок обговорення проекту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми «Репродуктивне та статеве здоров'я нації на період до 2021 року» [16]. На превеликий жаль, даний документ залишається на даний час тільки проектом, а проблеми, які він покликаний вирішити, не розв'язані.

Узагальнюючи викладене вище, можливо наголосити на тому, що навіть ті окремі заходи правового характеру в соціально-економічній сфері, що покликані реалізовувати завдання кримінологічної діяльності суб'єктів протидії злочинності, створюють потужну систему державної і громадської діяльності, що спрямована на подальший розвиток та удосконалення суспільних відносин і, разом з тим, усунення економічних, соціальних, моральних та інших протиріч, які детермінують злочинність як явище взагалі так і окремі злочинні прояви.

Для успішного виконання завдання з протидії злочинності необхідно реально втілити в життя усі приписи і положення зазначених актів з тим, щоб вони не носили суто декларативний характер. Слід визнати, що це завдання не просте, а тому вимагає мобілізації зусиль усіх гілок державної влади і суспільства загалом. В іншому випадку ми ризикуємо отримати діаметрально

протилежний результат до запланованого і навіть в окремих випадках ризикуємо підштовхнути процес детермінації злочинності до більш прискореного розвитку.

Висновок. Кримінологічна діяльність органів місцевого самоврядування у сфері протидії злочинності реалізується через заходи соціально-економічного характеру на загальносоціальному рівні, що покликані реалізовувати завдання такої діяльності суб'єктів протидії злочинності, створюють потужну систему державної і громадської діяльності, що спрямована на подальший розвиток та удосконалення суспільних відносин і, разом з тим, усунення економічних, соціальних, моральних та інших протиріч, які детермінують злочинність як явище взагалі так і окремі злочинні прояви.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О. М., Литвинов О. М. Стратегія і тактика протидії злочинності: монографія. Харків: Вид-во «Золота миля», 2012. 287 с.
2. Бандурка О. М., Литвинов О. М. Протидія злочинності та профілактика злочинів: монографія. Харків: ХНУВС, 2011. 308 с.
3. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
4. Джужа О. М. Запобігання поширенню СНІДу правовими засобами (правовий, кримінологічний та кримінально-виконавчий аспект): монографія. Київ: НАВСУ, 1994. 192 с.
5. Кальман О. Г. Стан і головні напрямки запобігання економічної злочинності в Україні: теоретичні та прикладні проблеми: монографія. Харків, 2003. 348 с.
6. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х кн. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 1. 423 с.
7. Бандурка А. М., Давыденко Л. М. Против одействие преступности : теория, практика, проблемы: монография. Х.: Изд-во Ун-та внутр. дел, 2005. 302 с.
8. Економічна безпека: навч. посіб. / О. С. Користін, О. І. Барановський, Л. В. Герасименко та ін.; за ред. О. М. Джужі. Київ: Алерта; КНТ; Центр учбової л-ри, 2010. 368 с.
9. Обговорення економіки в контексті взаємозв'язків «глобалізація-людина-держава» // Кореспондент. URL: http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=epol3&issue=2001_1-2 (дата звернення: 30.10.2016).
10. Нижник В. М., Ніколайчук М. В. Економічна безпека України в системі євроатлантичних інтеграційних процесів: навч. посіб. Хмельницький, 2008. 439 с.
11. Бакаєва І. П. Принципи інтеграції України до Європейської транспортної системи. *Проблеми та перспективи розвитку транспортних систем: техніка, технологія, економіка і управління*: тези доповідей другої науково-практичної конференції, м. Київ, 20 вересня 2016 р. Київ: КНТЕУ, 2016. С. 67.
12. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: закон України від 23.03.2000 № 1602-III / Верховна Рада України // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1602-14> (дата звернення: 25.07.2018)
13. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 / Верховна Рада України // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 25.07.2018)
14. Про схвалення Стратегії подолання бідності: постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.2016 № 161-р / Верховна Рада України // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/161-2016-%D1%80> (дата звернення: 25.07.2018)
15. Про затвердження Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року: постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2010 № 1849 / Верховна Рада України // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1849-2006-%D0%BF> (дата звернення: 25.07.2018)
16. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Концепції Загальнодержавної програми «Репродуктивне та статеве здоров'я нації на період до 2021 року» / Міністерство охорони здоров'я України // База даних «Архів – проект». URL: http://old.moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20170316_0.html#2 (дата звернення: 15.08.2018)